

Empty Eyes, een echte blikvanger

Als er één kunstwerk in Nederland is dat met recht een blikvanger mag worden genoemd, dan is het wel het kunstwerk Empty Eyes, van de Utrechtse kunstenaar Jan Samsom. Het staat op de rotonde op de kruising van de Nieuwstraat, de Huizerweg, de Landstraat en de Kerkstraat. Het zal weinig passanten zijn ontgaan: vijf zilverkleurige holle ogen die tezamen in een lichte boog de rotonde overspannen: drie midden op de rotonde en links en rechts aan de buitenzijde nog twee. In 2003 stonden ze er opeens. Een dikke ordner uit het gemeentearchief vertelt hoe het zo gekomen is.

Bussumse rotondes ook worden 'aangekleed'. Dat wil zeggen dat er een bakstenen mantel met indirecte verlichting moest worden gemetseld, en dat het inwendige daarvan beplant werd. Twee rotondes kregen ook een kunstwerk: die bij Station Bussum-Zuid, en die bij winkelgebied De Clinge. Voor Station Bussum-Zuid was men snel klaar: het kunstwerk 'Paardenkracht' van kunstenaar Eric Claus, dat al sinds 1969 daar in de buurt stond, werd verplaatst naar de rotonde. Maar voor De Clinge wilde men een nieuw kunstwerk aanschaffen. Daartoe schreef de gemeente in juni 2001 een prijsvraag, of liever

gezegd een aanbesteding, uit. Van de in totaal € 295.000, die was uitgetrokken voor de inrichting van de rotondes, was € 57.000 (fl. 125.000) beschikbaar voor de aanschaf van dit kunstwerk.

De advertentie inzake de aanbesteding (in het ambtelijke jargon 'de uitvraag' genoemd) is opmerkelijk summier: "de rotonde ligt in een omgeving met grote gebouwen, waaronder een dominant gebouw

van de architecten Albers en Van Huut, een oude kerk (dwz de Vredekerk, nv), een flat en op de hoek een grote oude beuk". Verder

Rotondes

Rond de eeuwwisseling had Bussum, moderne verkeerskundige inzichten volgend, op een zevental kruispunten rotondes aangelegd. Wie in die dagen weleens in Engeland kwam, weet waar die inzichten vandaan kwamen: in dat land heeft men al veel langer talloze roundabouts, voor rechtsrijdende chauffeurs van het continent altijd weer even extra goed opletten. Ook voor reizigers in Frankrijk waren ze al langer een bekend verschijnsel. Nu moesten die

**€ 57.000 voor de aanschaf
van een kunstwerk**

wordt aangekondigd dat *“ontwerp(en) wordt/ worden voor inspraak aan de burgers van Bussum gepresenteerd”*. Opmerkelijk hieraan is dat de gemeente een kerk uit 1923 kenmerkend al als oud beschouwt; nog opmerkelijker is dat er met geen woord wordt gerept over het markante verleden van de locatie als de bakermat van de vaderlandse televisie. Op de plek waar nu de ING-bank gevestigd is, stond immers tot 1992 een wit kerkje, de Irenekerk. Vanuit dat gebouwtje werden vanaf 1951 de eerste televisie-uitzendingen de ether ingestuurd.

Een kwestie van smaak

Op 31 oktober 2001 heeft de Adviescommissie Beeldende Kunst van de gemeente al drie kunstenaars geselecteerd uit ruim honderd (!) inzendingen. Deze drie kunstenaars (eigenlijk zijn het er vier, want een van de geselecteerde inzendingen

is afkomstig van een duo) worden uitgenodigd een schetsontwerp te maken. Ze krijgen daarvoor ieder € 567,23

(inclusief BTW). Voor

wie dat een vreemd bedrag vindt: in 2001 hadden we nog de gulden; € 567,23 komt overeen met fl 1250... De schetsontwerpen moeten voor half januari 2002 worden ingediend. Intussen raadpleegt de gemeente alle ‘kabelaars’ uit het gebied omtrent voornemens om in de nabije toekomst werkzaamheden in de omgeving uit te voeren.

De Adviescommissie kiest uit de drie ontvangen schetsontwerpen op eigen houtje voor Jan Samsom. Kennelijk is de gemeente intussen tot andere inzichten gekomen met betrekking tot de inspraak. Wethouder De Lange zegt in de gemeenteraad: *“juist omdat kunst vooral ook een kwestie van smaak is, waar altijd voor en tegenstanders van zijn, heeft de gemeenteraad de commissie beeldende Kunst ingesteld”*. Geen mooi Nederlands, maar wel duidelijk.

Jan Samsom schrijft zelf in de toelichting bij zijn schetsontwerp: *“De twee beelden in de*

buitenste ring vormen een soort fysieke poort, die de overgang naar het centrum markeert. De ogen bewegen als het ware mee met de ogen van de toeschouwer. De ogen op de beelden zijn niet zoekend, maar naar binnen gericht, absorberend, wat een link legt naar

De ogen bewegen als het ware mee met de ogen van de toeschouwer

de beeldcultuur, die op deze plek een belangrijk deel van zijn bestaansgrond kent (studio Irene)”. Hij is zich dus wel bewust van de bijzondere plek

voor zijn kunstwerk, hoewel het voor de arge-loze toeschouwer misschien nog best lastig is de ‘link’ te volgen naar de beeldcultuur, hier vertegenwoordigd door de eerste Nederlandse televisie-uitzendingen in de jaren vijftig. De ogen van Jan Samsom zijn dus niet om mee te kijken, maar om naar te kijken, of misschien zelfs wel om door te kijken.

Van 7 naar 5 elementen

Het schetsontwerp toont overigens niet 5 maar 7 identieke beelden, 2 buiten de rotonde en 5 op de rotonde. Nog enkele citaten uit de toelichting van de kunstenaar: *“het hoofd (van ieder beeld, nv) wordt gevormd door een dubbel oog binnen een kader. Veertien ogen registreren de realiteit van de plek (). Het zijn holle ogen, die registreren zonder te reflecteren. ‘Empty Eyes’.” Verderop: “De beelden () staan in een gebogen lijn. Vanuit iedere*

richting ontstaat een geheel andere beleving en een sterke bewegings-suggestie." Eerlijk gezegd heb ik inderdaad een poos

gedacht dat de ogen steeds van positie, of beter, van kijkrichting veranderden – maar dat is dus gezichtsbedrog. Bovendien *kijken* ze dus niet... Over het uitgekozen schetsontwerp mogen de burgers weer wel meepraten. Op een informatieavond op 27 maart 2002 zijn 5 bewoners aanwezig. Hun oordeel: *"bewoners zijn deels tevreden tot zeer tevreden met het ontwerp, of vinden (1) het ontwerp te weinig karakteristiek en uitgesproken"*.

In het ontwerp dat op 18 april 2002 aan de gemeenteraad wordt voorgelegd, is het

ontwerp teruggebracht tot 5 elementen. Dit op basis van opmerkingen van de adviescommissie; de resterende elementen zijn ongeveer 20% vergroot. Uit het advies van de commissie: *"De adviescommissie zou graag zien dat de elementen verhoogd worden tot 5 meter. Verder meent de adviescommissie dat het ontwerp voor deze plek sterker wordt als het aantal elementen waaruit het ontwerp is opgebouwd (7) wordt teruggebracht tot 5. Dit met name met het oog op de drukke omgeving waarin het ontwerp komt te staan"*.

In de loop van 2002 ontstaan problemen rond de benodigde vergunningen: de opdracht kan immers pas definitief worden als de noodzakelijke vergunningen zijn verleend, maar het kunstwerk en de rotonde moeten ook op tijd af zijn. De problemen worden uiteindelijk opgelost doordat de wethouders Schoon en De Lange na enige aarzeling besluiten de opdracht te verstrekken voordat de bouwvergunning onvoorwaardelijk is geworden. Ook wordt nog gekeken naar de *"mogelijke gevolgen van een aanrijshade. Dus de weerstand*

van het kunstwerk tegen de gevolgen van een aanrijding met een motorvoertuig". Blijkbaar is de uitkomst van dat onderzoek positief, want op 16 april 2003 wordt het kunstwerk onthuld door burgemeester W.J.M. Holthuizen. De receptie vindt plaats bij de ING bank. De offerte van de cateraar vermeldt 60 drankjes, 100 bitterballen en bediening ad € 260,50, te dekken uit de post 'uitvoering nota kunst en cultuur'.

Oogverblindend

Nog dezelfde dag, 16 april, komt al de eerste klacht binnen van iemand het kunstwerk letterlijk oogverblindend vindt: *"Het was prachtig helder weer zoals U zelf wellicht ook geconstateerd heeft. Het gevolg hiervan was dat ik als automobilist een tijdlang verblind werd*

door weerkaatsing van het zonlicht in die reflector van dat kunstwerk. Het is dus inderdaad oogverblindend!

Daardoor kon ik het overige verkeer, waaronder fietsers en voetgangers niet (goed) meer waarnemen en constateer dat ik buiten mijn wil het verkeer daar in gevaar heb gebracht."

De klager krijgt binnen een maand een keurig antwoord van de gemeente: onderzocht wordt of het euvel ook door anderen wordt gevoeld, en zo ja, *"dan zullen wij maatregelen nemen om dit in de toekomst te voorkomen"*. Twee weken later krijgt de gemeente ook een complimentje: *"Ik wil graag mijn bewondering uitspreken voor een ieder, die heeft bijgedragen aan het tot stand komen van dit kunstwerk"*. Deze persoon legt overigens geheel spontaan de relatie met tv-studio Irene... BussumsNieuws vermeldt nog een aardige anekdote. Tijdens het plaatsen van het kunstwerk vraagt een voorbijkomende fietser wat er gaande is. Nadat hij door de toevallig aanwezige kunstenaar op de hoogte is gebracht, zegt hij hoofdschuddend: *"De gemeente Bussum doet altijd iets extreems."*

Foto's: Jan Samsom

'De gemeente Bussum doet altijd iets extreems.'